

The Project Gutenberg eBook of Ang Tunay na Búhay ni P. Dr. José Burgos at Nang Manga Nacasama Niya na Sina P. Jacinto Zamora, P. Mariano Gómez at and Nadayang Miguel Zaldua, by Honorio López

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ang Tunay na Búhay ni P. Dr. José Burgos at Nang Manga Nacasama Niya na Sina P. Jacinto Zamora, P. Mariano Gómez at and Nadayang Miguel Zaldua

Author: Honorio López

Release date: August 20, 2004 [EBook #13233]
Most recently updated: December 18, 2020

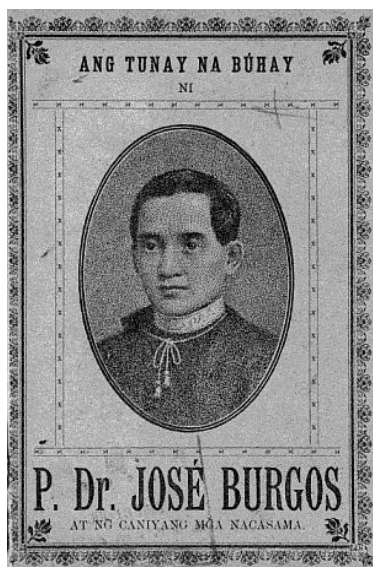
Language: Tagalog

Credits: Produced by Tamiko I. Camacho, Jerome Espinosa Baladad and PG
Distributed Proofreaders. Produced from page scans provided by
University of Michigan.

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ANG TUNAY NA BÚHAY NI P. DR. JOSÉ BURGOS AT NANG MANGA NACASAMA NIYA NA SINA P. JACINTO ZAMORA, P. MARIANO GÓMEZ AT AND NADAYANG MIGUEL ZALDUA ***

[Transcriber's note: Tilde g in old Tagalog which is no longer used is marked as ~g.]

[Paalala ng nagsalin: May kilay ang mga salitang "ng, mga," at iba pa upang ipakita ang dating estilo sa pag-sulat ng Tagalog na sa ngayon ay hindi na ginagamit.]

ANG TUNAY NA BÚHAY

NI

P. Dr. JOSÉ BURGOS

**at nang man~ga nacasama niya
na sina P. Jacinto Zamora,
P. Mariano Gómez at ang
nadayang Miguel
Zaldua**

SINULAT NI

HONORIO LÓPEZ

Periodistang tagalog, Director artístico sa *Kapisanan* nang man~ga autores lírico-dramático *La Juventud Filipina* at Autor nang maraming casulatan: Kalendario, istoria, biografia, etc., etc.

ICALÁUANG PAGCAHAYAG.

MAYNILA: 1912.

IMPRENTA, LIBRERIA AT PAPELERIA

NI

J. MARTINEZ.

Plaza Moraga 34-36, Plaza Calderón 108 at Estraude 7, Binundok.

Ang ala-alang handóg

Sa cay P. Dr. José Burgós (30 taon), P. Jacinto Zamora (35 taón), P. Mariano Gómez (85 taón) at sa nadamay na si Miguel Zaldúa, lubós na dinaya nang man~ga fraile, inihahandóg co itong abang ala-ala, sa canilang pagcamatay sa bibitayáng itinayó sa poo nang Espaldon ó Bagumbayan nang icá 28 nang Febrero nang 1872.

HONORIO LÓPEZ.

P. Dr. JOSÉ BURGOS

Sa man~ga nanasang liyang

PASIMULA

Sa tapát n~g nasang namuco sa dibdib, tapát na pagsintang namahay sa isip na maipahayag canilang sinapit, tanang guni-guni'y linupig na tiquis.

Cusang pinatuloy tumiim sa hagap ang pinanghauacan ang nanasang liag may ganáp na bait camahalang in~gat, macapagpupuno sa caculan~gang lahat.

Ito n~ga't hindi iba tunay dinaanan n~g canilang «búhay» sa Mundong ibabao, na cusang natapos sa abang bitayan, sa pagsintang lubós sa tinubuang bayan.

Sila't hindi iba m-ga sacsing tapat,
unang «monumento» ng pagpapahamac
niyong m-ga fraile sa cainguitang caguiat
n-g dunong at yaman tubong Filipinas.

Sila namang tunay ang unang larauan
na dapat tularan nating calahatan
sa pag-uusig n-ga n-g caguinhauahan
nitong ating bayang lagui sa ligamgam.

Caya ang marapat, oh m-ga capatid:
silang m-ga «Martir» alalahaning tiquís,
huag lilimutin laguing isa-isip
alang-alang baga sa m-ga sinapit.

Gayon din naman sa cailan pa man
dapat casuclaman ... m-ga fraileng tanan
na nagcucunuari «Ministrong» maran-gal
«n-g Dios na Poon», bago'y m-ga hunghang.

Caya ang mabuti ay tularang lubós
m-ga halimbaua ni na Padre Burgos,
Gómez at Zamora na pauang tagalog
sa tinubuang bayan marunong umirog.

Sa baua't may nasang ibig na bumatid
n-g canilang búhay tunay na sinapit
basahing tuluyan pagtiagaang tiquís
cusang ipatuloy itong natititic.

Bahala na sana inyong camahalan
mag lapat nang ganap sa labis at culang
sa baua't talatang inyong matagpuan
uari'y nalilihis doon sa catuiran.

N-guni't ang samo co bago mo punahín
ang lihís sa uari, maiguing linin-gin
maca ca sacali naman na malinsil
sa daang casamaan malagos na tanging.

Cung magcacagayon ang pasasalamat
sa camahalan mo aquing iguinagauad
at mag-utos naman sa lahat nang oras
sa laang capatid na casuyong tapat.

Honorio López.

ANG TUNAY NA BÚHAY

NI

Dr. JOSÉ BURGOS, Pbro.

AT NANG MAN~GA CASAMA.

PÚNO NANG SALITÁ

Sa bayan n-g Vigan daraquilang ciudad
Fernandinang sacdál sagana sa galác
sa buong Iloco na ualang catulad
doon naguing tauo si Burgos na hayág.

Taóng isang libo ualong daang tunay
apat na puo't dalua siyang cabilan-gan
nang siya'y ianác nang ináng hinirang
may tacot sa Dios, mabuting magmahal.

Siya'y na-uucol sa isang «familia»
na iguinagalang natatan-gi baga
sa buting ugali at gauang maganda
sa ciudad na yaong mayaman sa sayá.

Mulang camusmusan nitong ating Burgos
sa bait na taglay uala nang aayos
gayon din sa talas nang isip na impóc,
caya't maaga siyang pinaturuang lubós.

Hindi nalaunan caniyang pag-aaral
naisipan n-gani nang m-ga magulang
dito sa Maynila iluas na tunay
upang pag-aralin sa San Juan de Letran.

Caya iniluas itinuloy muna
sa bahay nang canyang tióng sinisinta
teniente práctico nang artilleria
Juan Antonio Aelle ang pan-galan baga.

Siya'y itinirá na hindi naluatan
sa Letrang colegio, ang nacacabagay
ay duc-hang ulila sa m-ga magulang,
sa loob nang Dios tinangap din naman.

Sisiyám na taón cabilan-gang edad
nang siya'y parito at masoc na cagyat
sa colegiong yaong hinahan-gad-han-gad
nang caniyang budhi at loob na in-gat.

Doon n-ga nag-aral na hindi nagtahan
hangan sa sinapit at cusang nacamtan
ang gradong "bachiller" gayong pag-aaral
sa "artes" nahayág ang siyang pan-galan.

Nang ito'y macamtan nitong Burgos natin
gumising sa caniyang puso ang tun-guhin
yaong "Pagpapari Sacerdociong" tambing
sa "eclesiásticong carrerang" mahinhin.

At hindi na niya tinuloy na lubós
"carrerang derechong" sinisintang puspus
nang m-ga magulang, ang cusang sinunod
ang buco nang dibdib gumising sa loob.

Caya n-ga't pagdaca ay pinag-aralan
Teologiang mahal sa isang maalam
na fray Ceferino Gonzalez ang n-galan
na hindi nalaon ay naguing Cardenal.

Dito na tinamó yaong mantong azul
at belang mapula na ualang caucol,
caya ang caniyang familia n-ga noon
ang toua nang dibdib ay hindi gagayon.

Madali't salita nang ito'y malaman
na sa Pagpapari ang pag-aaralan
nang caniyang magulang cusang binayaan
tanang hanap buhay sa ciudad nang Vigan.

Dito sa Maynila sila'y tumahan na
dahil sa pagsunod sa anác na sinta
na di man nangyari caibigán nila
ano mang pamanhic di nangyari baga.

Ang luhang tumulo sa man-ga magulang
hindi man pinansin at pinagpilitan
ang hilig n-ga niya na mag-paring tunay
Ministro nang Dios sa lupang ibabao.

Baga ma't gayon ang nangyaring lubós
pag-ibig nang Ama'y lumalalong puspos
sa naquiquita niya't napapanuod
sa caniyang anác carunun-gang impóc.

Mula sa hindi n-ga na nahuhulog man
sa tanang "exameng" pinagdadaanan,
at caya't baga man may lungcot na taglay
ang galác sa puso'y siyang gumiguitao.

Gayong pag-aaral ay hindi nagluat
"órdenes menores" ay quinamtang cagyat
caya lalo na n-ga ang "familiang" lahat
toua'y mago't mago sa dibdib namugad.

N-guni't uala pa siya na apat na buan
n-g pagca tangap niya n-g "órden" quinamtan

nagcaroon nang gulo sa tinatahanan
Colegio nang Letran sa fraileng casaman.

Mula baga ito sa pagpapasunod
"sa m-ga colegial" pauang filipinos
nang m-ga Fraileng sa samá ay supot
n-g m-ga *abuso* at gauang pag-ayop.

Caya nacaisip ang tanang Colegial
gayong pag-aalsá sa pacanáng tunay
binabago nila ang caugalian
na dating paquita sa canilang tanan.

Oras n-g hapunan n-g mangyari ito
na aqing sinabi na pagcacaguló
caya ang guinaua n-g Fraileng pan-gulo
sa justiciang bayan ay napasaculolo.

Dahil sa marami ang Fraileng nasactan
may bali ang butó at may nasugatan;
caya yaong habla umano sila rao
ibig na patain nang tanang colegial.

Naparatan-gan pa na naguing pan-gulo
itong ating Burgos sa nangyaring guló,
datapua uala rin naguing hanga ito
cundi ang pasia iuan ang Colegio.

Silang calahatan paalisin lamang
sa Colegiong yaon sa iba'y mag-aral
n-guni't di nangyari pagca silang tanang
sa m-ga Fraile curang namanhican.

Dahil sa marami di nacatapos pa
n-g canicanilang tun-guhing carrera
caya't napilitan nagtiis din sila
sa m-ga pasunód n-g Fraileng lahat na.

Lalong lalo na n-ga itong ating Burgos
dahil sa *Derecho Cómicong* lubos
siya'y hindi pa na nacacatapos
caya nagtiaga rin sa iba'y umayos.

Hindi rin naluatan ang pagca *Decano*
sa laong panahón cusa ring tinamó
sa aua n-g Dios at dusang totoo
na tinitiis niya sa Fraileng abuso.

Caya di nalaon siya ay lumipat
n-g hindi na siya tumagal sa hirap
sa m-ga pasunod niyong Fraileng lahat
Colegiong S. José, ang tinun-gong agad.

Ang namamatnugot sa colegiong itó
ang quilalang doctor si Padre Mariano
García ang caniyang dalang apellido
tunay na tagalog tauong filipino.

Nang siya'y matira at dito mag-aral
ay hindi nagtagal siya'y inordinan
nang pagca «Diácono» gayong cabataan
mulá sa talino nang isip na tagláy.

Hindi nacaraan ang ilang panahón
sa madaling sabi nama, i, nagcataon
nagcaron nang isang noong "oposición"
sa tanang Diácono mag "cura" ang layon.

Noon ay "vacante" yaong catungculan
segundo curato sa sagrariong mahal
nang bunying S. Pedro balitang Catedral
sa sangcapuluan nang Maynilang bayan.

Sa guinauang ito: "oposición" tiquís
nan-guna sa lahat si Burgos na ibig,
caya tinamó niya sa talas nang isip
gayong "Pagcucurang" caloob nang Lan-git.

Ang tungcol na ito hindi matatamó
nang sino't alin mang cahit may "empeño",
cungdi ang may taglay pagca Presbítero
ay siyang marapat na magcamit nito.

N-guni at sa dunong nitong ating Burgos
baga ma't Diácono ay quinamtang lubós
palibhasa dising naasa sa Dios
matalinong lubha maganda ang loob.

Maca ilang buan ay quinamtang cagyat
pagca licenciado sa bunying «faculcad»
niyaong filosofía sa gayong capahat,
gayong pag-aaral na lubhang mahirap.

Hindi nacaraan ang malaong arao
nahalal na mulí siya, i, maguing "fiscal"
sa "juzgardong" sacdal "eclesiásticong" hirang
at sa "ceremonias" ay "maestro" din naman.

Ito ay caloob nang daquilang Rector
sa Sto. Tomás n-ga, mula sa di gayong
carunun-gan niya na ualang caucol
na napagquiquita nang tanang naroon.

Nang ito'y matamó dito na nagcamit
nang dan-gal na lalong ualang cahulilip
caya ang bala na n-ga nagalang na tiquis
baga ma't matanda't caniyang cauan-gis.

Ang boong Maynila dito na nagtaca
sa dunong na in-gat ualang macapara
nitong ating Burgos na caaya-aya
pati n-g ugali at loob na dala.

Di pa nagluluat ang panahong ito
n-g caniyang pagtanggap ng lahat n-g «grado»,
ano't nagcataon sa Españang reino
nagcaron n-g isang malaqui n-gang gulo.

Ito'y noong taóng isang libong ganap
ualong daan anim na puo't ualong singcad
buan n-g Septiembre sa istoriang saad
n-g ito'y mangyari caguluhang cagyat.

Dalauang binata ang naguing pan-gulo
na taga Maynila, Manuel at Antonio
Regidor ang n-galan sa nangyaring gulo
sa bayang España niyaong unang daco.

Caguluhang ito ay ualang ano man,
na hindi n-ga gulo n-g pagpapatayan,
cung di isa lamang na pag-uusapan
n-g Fraile't Tagalog sa Gobiernong mahal.

Pagtatalong ito ay di nai-iba
cung di yaong gustó nito n-gang dalaua
ang magcaron dito mabuting reforma
n-g pamamahala tayong lahat baga.

Ang tanang clérigo, ang dapat n-ga lamang
mag cura sa lahat m-ga bayan bayan
nitong Filipinas, at magcaron naman
n-g representacion de Cortes ang n-galan.

At cusang baguhin, pag-ayusing cagyat
ang escuelang bayan at colegiong lahat,
at ito'y ibigay ang siyang marapat
sa Paring tagalog tubong Filipinas.

Ang gayong usapín ay lumaquing tunay
ang lahat nang Fraile'y pauang naguluhan,
caya't napilitang sila ay naghalal
n-g Procuradores na Fraile rin naman.

Si Fray José Checa at Fray Joaquin Coria
ang naguing defensor taga usig baga
ng usapíng ito sa dalaua'y habla
na taga Maynila sa baya'y may sinta.

Sa lahat n-g «diario» ang usapíng ito
sa Corte n-g Madrid nalagdang totoo't
pauang naaayon tanang artículo
sa tanang tagalog, Fraile siyang talo.

Baquit ang isa pa naquiayong tunay
isang tubo rito na naguing general
D. José Orosco Zuñiga ang n-galan

at iba pa n~gani na may catungculan.

Na sina D. Juan Záenz de Vismanos^[1]
José Ochoteco^[2], Rafael^[3] na bantog
García López n~gani ang pan~galang lubós
n~g m~ga nag-usig na pauang tagalog.

Sa pagtulong nito na lubhang malihim,
ang lahat n~g Fraile ay di napatiguil,
lalong inululan n~g galit na tambing
sa dalauang ito na Regidor natin.

Lalong lalo na n~ga n~g sila'y lantacan
sa diarióng «Discución»^[4] halos arao arao
n~g binatang Manuel, Fraileng calahatan
lalong nan-gag-usig panalo'y macamtan.

Dito na si Burgos cusang sumulat na
ilang «artículong» casagutan baga
sa lagdang sinulat n~g Fraileng si Coriang
naquiquipagtalo mag-uagui ang pita.

Sa usapíng ito n~g cusang malaman,
ang ating si Burgos dito ay capisan,
ang lahat n~g Fraile lubós n~g tumahan,
tinimpi sa loob yaong cagalitan.

Dito na umusbong sa canilang dibdib
si José Burgos n~ga ay sinumpang tiquís
at paghigantihan gauan niyaong pan~git
lihim na pacaná na asal balauis.

Baga ma't gayon na ay cusang tumiguil
ang lahat n~g Fraile sa gayong usapín,
di rin naampat at napatuloy rin
sapagca't tumauid sa lupain natin.

Sa boong lauigan nitong Filipinas
caguluhang ito cusang lumaganap
dahil sa ang lahat na Fraileng dulin~gás
ay pauang nagbago n~g ugaling in~gat.

Yaong pan~gan~gamcam siyang natutuhan
nang lupa at buquid sa catagaluga't
cusang pataasin ang dating cabuisan
n~g m~ga hacienda na atin di't tunay.

Caya siyang mula n~g panghihimagsíc
niyaong si Eduardo Camerinong sulit
na taga Caviteng nahalal na tiquís
pan~gulo sa hocbo na pauang nilupig.

Isa pang casama ni Eduardong hirang
ay yaong si Luis Parang ang pan~galan
na siyang namuno sa bayan n~g Tan~guay
n~g paghihimagsic sa Fraileng sucaban.

Ang bayan n~g Imus noo'y gulongulo
sapagca't nacuha nitong si Eduardo
caya't n~g mahuli ang dalauang "lego"
sa "casa hacienda" binitay n~ga nito.

N~g ito'y matanto n~g bunying general
nagulo ang diua caya't naisipan
tumauag n~g pulong sa lahat n~g mahal
na m~ga tagalog n~g ito'y mahusay.

Pagca't yaong guló lubhang malaqui na
di na naapula ano mang gauin niya,
hangang sa inabot ang «casa hacienda»
sinilabang tunay n~g nag si pag alsá.

Caya naisipan n~g upang tumahan
caguluhang ito nasabing general,
ang tanang tagalog na may carunun~gan
at caunting yaman bigyang catungculan.

Caya n~ga't inipon si Roxas, Vismanos,
Ascarraga't Tuáson, González na lubós,
Padilla't Esquivel, si Calderóng bantog
saca si Icasa pauang filipinos.

Sila hindi iba ay cusang nahalal

«vocales civiles» na puno sa bayan,
saca n-ga sinunod ang ilang cabanghay
niyong cay Regidor «reformas» na tanan.

Dito na naghalal sa corte n-g Madrid
n-g isang Comisión sa nag-uusig
nitong si Regidor na di naidlip
tayong calahatan mapaiquing tiquís.

Caya ang Ministro de Ultramar noon
ay siyang namuno gayong pagpupulong,
at ang m-ga vocal sa ganitong layon
m-ga generales na ualang caucol.

Na sina Orosco, Saportillang tunay
Gandara at sina Ochoteco naman,
Coballes na pauang coroneles lamang
Rodriguez, Bona't Pillon iba pang capisan.

Ang pulong na ito pauang nag caisa
at pinaayunan ang tanang "reforma"
nitong si Regidor na capisan nila
gayong pag-uusap sa guinauang junta.

Caya n-g matapos itong pag-uusap
dito sa Maynila'y pinahatid agad
niyaong capulun-gan sa Madrid na hayag
ang naguing pasiya n-g upang malutas.

N-guni sa samá din n-g pamamahala
n-g Gobierno rito'y isinalamuha
sa "junta" n-ga rito yaong fraileng madla
nala n-g inimbot cundi ang masamá.

Dina naalala itong ating Burgos
doo'y isinama't cusang inilahóc
caya sa uala rin dito'y napanuod
na "caliuanagan" tanang filipinos.

Sa gayong nangyari yaong caguluhan
dito sa Maynila, Bulacan at Tan-guay
Silan-ga't iba pang m-ga lalauigan
ay lalong lumubha apuy ang cabagay.

Ang man-ga pinuno't tanang autoridad
dito sa Maynila'y nagulong cagyat
caya napatulong sa loob na tapat
n-g m-ga tagalog may dunong na in-gat.

N-g upang maampat cusang mapatiguil
caguluhang ito na ualang cahambing
caya sinunod na ang lahat n-g hiling
n-g tanang tagalog may dunong na tanging.

Si Padre Gómez n-ga ang siyang guinaua
comisióng nahalal cusang papayapa
sa cay Camerino na naghimagsic n-ga
sa bayan n-g Tan-guay, Imus na daquila.

N-g ito'y parunan niyaong Padre Gómez
ay hindi nalaon ang paghihimagsic,
dahil sa pan-gaco n-g autoridades
sa tanang tagalog na nag-alsang tiquís.

Caya ang "tratado" biglang pinirmahan
sa bayang Navotas n-g bunying general
sa pinamansagang balitang tulisan
na si Camerino at si Luis Parang.

Ang lahat n-g Fraile noo'y nan-gag-galác
pagca't napayapa caguluhang cagyat,
at tanang «hacienda» nilang ini-in-gat,
ay muling babalic na di magluluat.

Baga ma't sila'y cusang nagastahan
nag-gugol n-g pilac na hindi mabilang,
di na alumana humusay n-ga lamang
lacad n-g panahong man-ga caguluhan.

Ang general noong balitang D. Cárlos
de la Torre n-gani ang pan-galang lubós
na naguing mabuti sa man-ga tagalog
at sa tanang Fraileng nag-asal balaquiot.

Nabalita naman sa panahong yaon ang ating si Gómez cura sa Bacoor dahil sa guinaua at pag dedefensor sa tanang tagalog na piniit noon.

At gayon din naman sa pagpapahusay sa nangyaring guló sa bayan n~g Tan-guay, caya yaong puri at uagás na dan-gal ay tinamó niya sa catagalugan.

Dahil sa mahiguit na tatlong libong ganap ang napi-it noon tagalog na lahat na napacaualan cay Gómez nagbuhat sa cárcel n~g dusa na dilang bagabag.

At pati ni Parang sampuo ni Eduardo cusa ring nagcamit n~g mabuting trato sa man-ga castila tumirá pa rito sa bayang Maalat may «pencióng» totoo.

Saca sinunod pa ang pinag-usapan niyaong caayusang magcura sa bayan at yaong "reforma" niyaong pag-aaral ay pinaghusay din na hindi naluatan.

Nagcaroon pa noon n~g carrera civil lahat n~g tagalog may dunong na tambing caya si Vivencio del Rosario natin sa Lagunang bayan ay nag alcalde rin.

At si D. Mariano Villafranca naman sa bayang Misamis alcaldeng nahalal na pauang tagalog may dunong na taglay nagcamit n~g tungcol sa cacastilaan.

Nagcaroon pa rito n~g m~ga Jueces pauang filipino't man-ga Relatores, at lahat pa disin n~g m~ga napiit dito nacauala't cusang nacaalis.

Pinatiguil pa n~ga ang pag-eembargo sa tanang lupain n~g naramay rito, at pinagalang pa man-ga bahay dito sa tanang justicia nagalang totoo.

Sa madali't sabi ating pagbalican: ang cusang sinapit nitong si Luis Parang sampuo ni Eduardo Camerinong hirang niyaong macaraan yaong ilang arao.

Pagca't di nalaon sila ay piniit pinatay sa bitay, sa namucong galit sa dibdib n~g tanang Fraileng m~ga ganid uala n~g inimbot cung di gauang pan~git.

Sila'y nag-gasta rin n~g lubhang malihim sa general ditong lumabo ang tin~gin sa saganang pilac canilang inyahin mapapatay lamang dalauang butihin.

Naualang halaga ang pinag-usapan tratadong guinaua sa Malabóng bayan at cusang naniniig lubos na guinitao pagtin-gin sa yaman nasabing general.

Nagn~git-n~git na naman n~g ito'y matalós ang lahat n~g dibdib n~g m~ga tagalog, n~guni't sa uala rin dito ay inabot caguluhan baga gaya n~g natapus.

Sa panahóng ito siyang pagcacamit nitong ating Burgos «ordeng» ninanais niyaong Pagcapari sa tanang tiniis man-ga cahirapan na ualang cauan-gis.

Hindi n~ga nalaon na nagcantamisa, sa ating Catedral nahalal na cura, at siyang pagtamó n~g mahal na «borla» niyaong pagca "Doctor" sa Santa Teología.

Saca sa Derecho Canónicong mahal ay gayon din naman "Doctor" na mahusay

caya sa Tribunal n-g exameng tunay
naquiqualam na sa colegiong tanan.

Caya bala noong ibig na cumuha
magcamit n-g grado sa facultad baga
sa Santa Teologia't bunying Filosofía
at sa Canónico daraan sa caniya.

Sapagca't n-ga siya nahalal na cagyat
na "Examinador" at una sa lahat
cusang "eexamen" estudiong facultad
na sino ma't aling ibig macalabas.

Sa caniyang pagsunod sa tungcol na dala
naguing masamá siya sa fraileng lahat na;
datapua gayon man di cumibo sila
uari hindi pansin tanang naquiquita.

Cusang nagsaloob higantihan lamang
putulin ang gayong man-ga cahigpitan
n-g pag-eexamen sa sino't alin man
sa Fraileng capua lipós n-g casam-an.

Caya ang nangyari n-g lumubhang tiquís
yaong pag n-gin-gitn-git cay Burgos na ibig
dito na ang lahat; ang Fraile'y lumupít
sa Paring tagalog na casanib-sanib.

N-g ito'y malaman nitong Burgos natin.
lahat n-g capua ay inipong tanging
pinaquipagtalo lahat n-g inilíng
na Paring tagalog n-g Fraileng butihin.

Sa nangyaring ito, dito na inusig
sa Arzobispado ang leyes ni Moret
ay sundin totoo pagca't natititic
sa pinag-usapan ito'y susunding pilit.

N-g ito'y matanto n-g fraileng si Roxas
Cornejo, Ariaga, Cabrerang dulin-gás,
Pardo, Gala't ibang lumahóc na cagyat
si Padre Burgos n-ga cusang pinaghanap.

At ipinaglaban canilang catuiran
cahit nalilicó sa magandang daan;
n-guni't sa uala rin silang hinanganan
cung di yaong hiyá na ualang cabagay.

Sapagca't n-ga sila'y nan-gabilangó pa,
ang canilang ari enembargong sadiya
sa nangyaring ito na usapín nila
sa bunying Juzgado Eclesiástico baga.

N-g ito'y masapit nilang calahatan
sila'y nacaisip pasaclolong tunay
sa cay P. Burgos at paquiusapan,
n-g sa pagcapiit macalabas lamang.

Gayon din ang tanang man-ga Presbítero
na pauang linupig man-ga fraileng ito
sampuo niyaong ibang man-ga filipino,
cay P. Burgos din ay napasaclolo.

Sa nangyaring ito itong ating Burgos
hindi nagmalaqui't pinaquingang lubós,
ang sa tanang Fraile at man-ga tagalog
man-ga paquiusap sa gayong inabot.

Siya n-ga'y naggugol lubos nagcagasta
na hindi sinin-gil capaguran niya,
sa fraile't tagalog n-g macamtan nila
ang pagcacauala sa cárcel n-g dusa.

Itong si Fray Galan recoletong hirang
si Fray Ariaga franciscano naman
at si Fray Cornejo Domenicong tunay:
si Padre Burgos n-ga siyang nagsangalang.

Sila'y napabalic at cusang nagcura
sa bayang tagalog dating lagay nila
at ang ari nila na enembago baga
ay cusang nagbalic na caracaraca.

Sa panahóng ito lubos nagcaroon din n~g isang sumbong n~ga taga S. Rafael sacop n~g Bulacan mula baga't dahil sa canilang cura na nag-asal suail.

Caya ang guinaua dagling pinatauag ni Padre Burgos n~ga't inaralang cagyat na sa uli't uli ang guinauang lahat huag n~g gagauin sapagca't di tapat.

Ito hindi iba ay si Fray Antonio Piernavieja n~gani bunying agustino totoong nasinsay, cusang umabuso sa ipinag-uutos n~g Eclesiástico.

Macaraan ito ay hindi naluatan sa Corte n~g Madrid may isang lumitao diariong casang-ayon n~g catagalugan «Eco Filipino» ang siyang pan-galan.

Dito n~ga si Burgos ay cusang tumulong naggugol n~g yaman at sampuo n~g dunong upan n~g lumauig at cusang yumabong magcaroon n~g madla na m~ga suscritor.

Nagtayó rin naman isang capisanan dito sa Maynila sa nagpapaaral sa reinong España filipinong tanan ibig na dumunong lahat ay malaman.

Caya sa dalauang Regidor na tiquís nangyaring lumagda n~g usiguing pilit tanang filipinos may dunong sa Madrid magcamit título't condecoraciones.

At gayon din naman ang catagalugan cusang natatan~gi't may in~gat na yaman nagcarón nang uagás bunying catungculan sa lahat nang poóc nang sangcapuluan.

Saca isinunod na caniyang inusig yaong pagcucura nang fraileng balauís sa bayang tagalog sila'y mapaalis at pauang clérigo ang siyang mapalit.

Dito pinasunod utos sa "Concilio ni Trento" ang tauag at biling totoo marapat na sundin nang simbahan dito nang man~ga castila sa silan~ganang daco.

At sinabi pa niyang ipinagmatigás sa lahat nang fraile cun ang caniyang han~gad ay hindi susundin arao'y di lilipas sila'y pasasacop sa inglés na cagyat.

Caya ang nangyari lumagdá pagcuan nang isang "escrito't" inihaying tunay sa Ministrong hayág nang bunying Ultramar sa reinong España na cabalitaan.

N~guni't bago ito ipinadalang lubós cay Izquierdong hirang general na bantóg ay nuhang sanguni't bilang pahintulot nang huag masinsay sa catouirang puspos.

Ang escritong ito'y pinaayunan niya at pinapirmahan bago ipinadala cay Padre Mendoza^[5] Lasa^[6] at Sevilla^[7] Danda't^[8] del Rosario^[9] Guevara't^[10] Zamora^[11].

Napisang parito sina Desiderio,^[12] Hilario del Pilar, Gainsa't Gimeno^[13] Roxas,^[14] Regidor,^[15] Ramirez^[16] parito Calderó't^[17] Esquivel^[18] iba pang totoo.

Gaya ni na Tisca^[19] at sina de la Rosa^[20] Auelle^[21] at Agustin^[22] pauang nagsipirma sa escritong yaon cusang pinadala sa Corte nang Madrid nang caracaraca.

Parang naligalig fraileng calahatan sa nangyaring itong man~ga caisipan

nitong Burgos natin caya silang tanan
sinilaban n-gani niyaong cagalitan.

Dito na isinumpá nag-isip nang cagyat
na paghigantihán, caya silang lahat
cusang nagpupulong halos oras-oras
cung anong magaling nang ito'y maampat.

Lalong-lalo na n-ga fraileng recoleto
at ang dominico siyang gulóng-guló
dito sa nangyaring hindi mamagcano
caya silang tunay ang mausig dito.

Caya niyaong minsang sila ay magjunta
Prior sa convento nang Recoletos baga
sa bayan nang Tan-guay na ang n-galang dala
Fray Mariano Gómez dito naquisama.

At gayon din naman ang castilang uldóg
Fray Antonio Rufian órden S. Juan de Dios
ay nacasama rin at silang tibobos
nan-gacong gagauang higanti cay Burgos.

Sa pan-gacong ito dito nan-gagalac
ang lahat n-g fraileng may galit na in-gat
sa cay Dr. José at maipahahamac
nang dalauang ito na magcapua oslac.

Hindi na naglicat nang magcahualay
itong man-ga fraile na aquing sinaysay
mabuting paraan mapapatay lamang
ang naging catotong quinagagalitan.

Caya ang na-isip nitong si Fray Gómez
si Miguel Zaldua^[23] at ang casing ibig
cusang hinicayat na sulsulang pilit
tanang sa Arcenal jornalrong tiquís.

Upang silang tanang tumutol na cagyat
sa upahang dati cung hindi itaas
at siyang bahala cusang magliligtas
cung ito'y umabot sa di hinahagap.

Sa paquiquinyig n-ga ni Miguel Zaldua
sa aral nang fraile'y cusang inaquit na
tanang jornalero sa Arcenal baga
na sila'y tumutol sa ugaling upa.

Cung sacasacaling ayao na itaas
sila'y man-gag-alsa huag na magulat
sapagca't tutulong ang caual na lahat
sa Maynila't Tan-guay at pauang casabuat.

Napahinuhod n-ga, ang lahat nang jornal
sa mabuting aquit ni Zalduang nasinsáy
caya ang guinaua nitong Fray Rufian
umisip naman siya nang ibang paraan.

Caya ang sumagui sa caniyang acala
sina Montesino't Morquechong daquila
pinaquiusapan na tulun-gang sadiya
ang lahat nang jornal sa pag-aalsa n-ga.

Ang dalauang ito ay castilang taal
na capua tenienteng napipiit lamang
sa Castillong sacdal sa bayan nang Tan-guay
n-gala'y San Felipe lipós cahirapan.

Sa sabing matamis sa dalauang ito
ay hindi tumangui sumagot nang oo
upang sila lamang macalabas dito
sa pagcacapiit doon sa Castillo.

Ang lihim na ito ay hindi nagdaan
arao nang sábadó dumating na tunay
nang pagbabayaran sa lahat nang jornal
na nagsisigaua doon sa Arcenal.

Icadalauang puo buan nang Enero
siyang cabilan-gan nang arao na ito
caya nagsitutul, sinunod ang trato
nang sila'y bayaran sa di nila gusto.

Nang ito'y matanto nang coronel Buttler bunyng Gobernador nang caual na tanging sa lalauigang Tan-guay ay hindi pinansin reclamo nang jornal na ualang cahambing.

Ang caniyang guinaua umaga nang lingo humin-gi nang "fuerza" sa General dito hayág na Izquierdo pagca't natanto nito ang lahat nang jornal ibig na mangulo.

Naisipang isa pahaliling tunay nang oras ding ito sa isang capantay nang coronel Roxas nang di niya camtan yaong caguluhan naramdamang tunay.

Saca pinagliprip sa sariling isip magcaroon man siya nang caual na cabig, cung uala naman siyang escuadra sa tubig ay uala rin anyang tunay masasapit.

Pagca't ang nangyari guinaua ni Mac-Rohon contra-almirante sa escuadra noon tanang cañonero nang panahong yaon ay pauang dinala sa Isla del Sur ^[24].

Sucat na natira dito ay iisa caya't si Buttler nagpumilit baga ang lupa nang Tan-guay iuan muna niya nang huag nang datnin caguluhang sadya.

Capagdaca naman caniyang cahilin-gan ay agad inamin biglang pinayagan nang caniyang general Izquierdong maran-gal nang umagang yaon na hindi lumiban.

N-guni't bago siya sa Tan-guay umalis sina Montesino't Morquechong nasambit ay caniyang hini-ging dito na mapiit sa Maynilang Ciudad na sacdal nang diquit.

Cahilin-gang ito ay di na nahintay sapagca't guló na ang lahat nang jornal sa hindi pagpayag sa ibinibigay dating caupahán, caya binayaan.

Ugali't salita madaling malutas nang ito'y matanto ni Rufiang dulin-gás lalong sinulsulan jornal na alin-gas sila'y maghimagsic sa castilang lahat.

Sinabi pa nito huag mag-alaala sila'y tutulun-gan tanang caual baga dito sa Maynila Infantería't Guía sampuonng artillero na ualang pagsala.

At hindi dadaan dugtong na sinambit ang mamayang gabi mag-aalsang pilit ang taga Maynila cung inyong marin-gig ang putucan doon sumabay na tiquís.

Aco ma'y castila muli pang uinica nitong si Fray Rufian uldóg na cuhilá, n-guni't sa aua co sa inyo n-gang paua dugó co'y naculo sa tanang castila.

Caya sa hatol co cayo ay sumunod nang cayo'y lumaya na man-ga tagalog huag naman cayong magcaroong lubós niyaong «desconfianza» sa ipinatalós.

Sapagca n-ga't aco'y catotong mahigpit ni Burgos n-ga ninyo at caisang isip sa nilalayon niya na lubhang mapilit ang pananarili ay macamtang tiquís.

Caya cun sacali cayo'y man-gagdiuang ay inyong ihiyao si Burgos mabuhay at ang Filipinas guilio ninyong bayan España'y mamatay, mamatay na tunay.

Sa «enga-nong» ito sa hina nang isip niyaong man-ga jornal sila ay naquinyig sa hicayat nitong lalaquing mabait

uala nang inimbot cundi gauang lihis.

Sa madaling tacbo nang panaho't oras
yaong cagabihan sumapit na cagyat
ano't nagcataon parang pinagtiyap
pista sa San Anton^[25] guinauang magalac.

Nagcaroon nang putoc castillo at bomba
cuites saca luces na ualang capara
sa boong magdamag at iba pang sayá
na nacaiuili sa guinauang pista.

Caya n-ga't maraming tauong nagsidaló
taga ibang pook na di mamagcano
sa canilang toua sa pistang ganito
na sa cailan man di naquiquita ito.

Baquit nasabay pa ang pistá n-g Calmén
na pinagsasayá na ualang cahambing,
fraileng recoleto pauang nahihimpil
sa San Sebastian n-ga pook na maalio.

Sa sabing matulin itong casayahan
dito sa Maynila nang cusang malaman
jornales sa Tan-guay paua nang gumalao
hindi naapula nang sino't alin man.

Sapagca't acala nitong nan-ga-aquit
nang fraileng si Rufian putóc na narin-gig
dito sa Maynila ay paghihimagsic
man-ga taga rito cay Burgos na cabig.

Ang man-ga marino sampuonng infanteria
man-ga artillerong nasa sa muralla
na pauang tagalog dito sumunod na
naquigalao din sa jornal sumama.

Dito si Lamadrid sargentong ilongo
hindi nagpabaya't agad sumaclolo
pinatáy ang púno pauang castellano
ang gradong teniente nilagay na rito.

Sina Montesino at Morquecho naman
lumagay sa lugar sumanib sa caual
caya't pinaghati ang fuerzas na tanan
saca namiyapis nang ualang cabagay.

Caya ang putucan nang cañón at baríl
sa boong magdamag hindi nagtitiguil
natalacsáng bangcay di maipagturing
nang man-ga castila't tagalog na tanging.

Gobernador Roxas mabuti na lamang
agad nacatacas at hindi napatáy
caya't nacuha pa sa acay na caual
ni coronel Sawa cusang naquipisan.

Sila'y nagsihanay hangang umumaga
sa calle principal niyaong Porto Vaga
na naquiquisagót sa putucan baga
nang naghihimagsic na aquing binadya.

At caracaraca siya'y nagpa-atas
cay Izquierdong hayág n-g isang calatas
ang bagay na ito'y ipinatalastas
upang sila doon abuluyang cagyat.

Nang ito'y matanto nitong si Izquierdo
sumubó ang galit na di mamagcano
caya capagdaca ang tanang sundalo
dito sa Maynila ay pinasaclolo.

Ang segundo cabong general Espinar
ay siyang umacay sa dinalang caual
pauang voluntario cubano n-gang tunay
ang iba'y castila't tagalog din naman.

Silang calahatan nagsilulang cagyat
sa man-ga vapores na hindi nagluat
at doon huminto na cusang sumadsad
sa Puerto nang Tan-guay na ualang bagabag.

Nang sa Kabite n-ga sila'y magsidating

general Espinar nag-utos na tambing
na aniya't panhiqui't agad salacayin
ang muog na yaong ualang macahambing.

At ang bauan't doo'y inyong maabutan
babaye ma't bāta ay pataying tanán
huag paligtasin ang sino't alin man
tungcól filipino naging cautusán.

Ang utos na ito ay biglang sinunod
nang lahat nang causal na pauang cubanos
caya naman dito ang man-ga tagalog
cusang nagpaquita nang tapang na impoc.

Ang pagpapatayan sabihin pa baga
dugó'y umaagos batis ang capara
bangcay natalacsán sa guitna nang plaza
niyaong Porto Vaga gayong pagbabaca.

N-guni't sa dayucdóc at quinamtang puyat
nang man-ga tagalog sa boong magdamag
quinulang nang palad caya't napahamac
sila ay nagapi nang man-ga calamas.

Baquit quinulang pa nang polvora't bala
lalong cailan-gan sa paquiquibaca
caya di mangyaring tumagal pa sila
sa paghihimagisic nilang lahat baga.

Utos ni Espinar dito na sinunód
militar ma't hindi ay cusang tinapos
sargento Lamadrid at si Montesinos
siyang unang unang namatáy na lubós.

Yaong si Morquecho ang quinana naman
nang caniyang maquita na uala nang daan
nirevolver niya caniyang palipisan
sa nasang matapos ang in-gat na búhay.

Dapoua't di nangyaring namatáy na tiquís
cung di nang icatlong arao nang sumapit
siyang pagcatapos nang búhay na quipquip
nitong si Morquecho na aquing sinambit.

Lahat nang naculong na di nacalabás
sa muog nang Tan-guay ay pauang nautás
parang hinocoman ang nacacatulad
canilang sinapit gayong paglalamas.

Ang iba'y sa tacot sa dagat nagtalón
nasang mailigtas ang búhay sa lan-góy
n-guni't nahuli rin nang cañonero roon
cusang nagtatanod na ualang caucol.

Ang ibang nagtago at hindi gumalao
sa sariling bahay tinacas na tanan
at pinagbabaril yaong iba naman
dito sa Maynila ay dinalang tunay.

Hindi n-ga nalao't binitay na cagyat
nang icadalauang puo't isa ang saad
nang buang Enero't ualang nacaligtas
ni isa man lamang sa canilang lahat.

Tanang man-ga presong cusang nagdudusa
doon sa Arcenal di nacalabas baga
sa paghihimagisic ay biglang dinala
cusang dinestierro doon sa Paragua.

Ang fraileng si Rufian na umaquit dito
sa nan-gapahamac doon sa Castillo
nang magcagulo na'y nagtagong totoo
ang toua'y malaqui na di mamagcano.

Pagca't inacala'y cusang masusunod
ang bumucong nais nang capua balaquiot
fraileng solopicá caisa nang suot
na maipabitay ang ating si Burgos.

Caya nang maquita at siya'y matuclás
nang capua castila inalpasang agad
pagca't quinatuiran siya rao'y nalalabas
sa alsahang yaon nang nan-gapahamac.

Dito sa Maynila ay hindi nagtagal sa Reinong España'y omoui pagcuan sapagca't inisip maca pa macunan niyaong *declaración* gayong caguluhan.

Sa nangyaring ito ang lahat nang fraile pauang nan-gagalac hindi mapacali at cusang nilacad lihim sa sarili si P. Burgos n-ga'y cusang ipaputi.

Ugali't salita caguluhang ito ipagpatuloy co sa man-ga marino na nasa Arcenal nang matanto ito dito nagsilaban nang di mamagcano.

Halos patay na n-ga nagsisilaban pa sa man-ga castilang canilang cabaca at isinusumpa fraileng lahat baga hangang ipiniquit yaong man-ga matá.

Ang ibang nahuli doon sa Arcenal babaye at bata matanda't hindi man sa cañonero n-ga'y pauang isinacay saca ipiniit na pinarusahan.

Hindi naluata't sa corte nang Madrid ibinigay alam ang paghihimagsic nang taga Kabite ni Izquierdong tiquís general na hayag na sacdal nang lupít.

Sa bunying Ministro n-g Guerra't Marina doon n-ga dumatal bigay alam niya caya capagdaca ay sinagót siya maghalál nang Fiscal taga usig baga.

Dito na inusig at cusang hinusay nang naturang Fiscal ang tanang nadamay sa nan-gaghimagsic sa lauigang Tan-guay at pinarusahan ang may casalanan.

Binigyang *indulto* iba naman dito ualang man-ga malay sa nangyaring guló n-guni't yaong ibang may salang totoo lalong nahigpitan sa pagcaca-presó.

Dito na hinuli si Miguel Zaldua naguing artillero nang panahóng una, na nan-gan-galacal nang talacsang baga doon sa Kañacaw, sa Udióng ang cuha.

Caya nang piniit siya'y cabubuhat sa pan-gan-galacal na dati niyang hanap nasa *lorcha* pa n-ga nang dacping cagyat pati nang asauang pinacaliliyag.

Sila'y itinuloy nang caracaraca doon sa Bilibid na piitang sadiya na di man quinunan *declaración* baga at caagad-agad sila'y pinagdusa.

Yaong diligencia'y cusang itinuloy nang nasabing Fiscal nahalál n-ga noon, upang mapag-usig nan-gulo sa gayong man-ga caguluhan na ualang caucol.

Nang maliuanagan dito lumabas na sa *declaraciones* na guinaua nila ang cusang nan-gulo sa caguluhan baga na nangyari noon na ualang capara.

Ang unang lumabas di umano'y *Imperio* ang nasang itayó tanang filipino, at ang Emperador na lumabas dito si D. Joaquin Pardo de Taverang totoo.

Ang man-ga ministros si Burgos at Basa Antonio Regidor, Paraiso't iba dito ay nadamay ualang malay baga caya nang dinaquip pauang napataca.

Nang ito'y matanto man-ga fraileng lahat pauang nan-gaguló ang isip na in-gat

caya ang guinaua'y canilang nilacad
upang nang mabago ang sa unang hagap.

Dito na n~ga sila gumaua nang pulong
anila'y mabuti magcontribución
nang ang ating nasang nilalayon-layon
ay cusang matupad sa habang panahón.

Sa pasiyang ito'y pauang nagsi-amin
ni isa'y uala mang tumutol na tambing
caya't nan-gag-gugol nang lubhang malihim
sambuntong salapi cay Izquierdong saquím.

Ipinagpilitan ang nan-gulo dito
ang bunying si Burgos sa nangyaring guló
caya ang marapat baguhing totoo
ang sa diligenciang guinaua nang daco.

Caya sa pagdin-gig at cusang pagtitig
niyong si Izquierdo sa salaping tiquís
yaong diligencia ay binagong pilit
sinunod ang nasa nang fraileng balauis.

Dito na lumabas nang ito'y mabago
caya nan-gag-alsá man-ga filipino
sa lalauigang Tan-guay ang nasang totoo
maguing República ang lupaing itó.

At cusang nahalál Presidenteng lubós
ang ating marunong na si Dr. Burgos
at ang man-ga hayag na m-ga Ministros
ay ang natatalá dito ay casunod.

Si Pardo Tavera siyang sa Estado
sa Hacienda naman ay si Paraiso
si A. Regidor siyang sa Gobierno
si María Basa nama'y siyang sa Fomento.

At si Maurante siyang sa Marina
at si Mauricio siyang sa de Guerra
marami pang iba dito ay nasama
cusang idinamay binigyan nang sala.

Caya n-ga pagdaca ang lahat nang ito
sa lacás nang cuarta ay pauang napreso
ang abang catuiran nalugmoc na rito
sa abáng candun-gan nang dusang totoo.

Bucód pa sa rito ay pauang nadamay
sina Padre Lara, Sevilla at Dandan,
Rosario, Guevarra, Hilario del Pilar,
Tuason, Desiderio tagalog na tanán.

Saca sina Sánchez, León at Carrillo,
Enriquez at Serra, Máximo Paterno
ay pauang natapon cusang dinestierro
sa iba't iba n-gang bahagui nang Mundo.

Natan-gi n-ga lamang sina Padre Burgos,
Gómez at Zamora at si Zalduang puspos
ang hindi natapon at cusang násunod
sa nan-ga destierrong balót nang himutóc.

Palibhasa disin sa salaping lacás
sa diligencia n-ga pilit na lumabas
ang apat na ito sa castillong cagyat
sila ay mapasoc na cusang maghirap.

Madali't salita ay hindi nagdaan
yaong isang buan apat na tinuran
sa sadyang *Consejo de Guerra* ang n-galan
sila'y ipinasoc nang pinunong tanán.

Lahat nang matouid ni na Padre Burgos,
Gómez at Zamora ay pauang naayop
nang lacás at bisa nang salaping handóg
niyong man-ga fraileng asal ay balaquiot.

Ang Consejong ito nang cusang minulán
icadalauang puo't anim yaong bilang
nang buang Febrero hapon yaong lagay
nang panahóng lubós na lubhang mapanglao.

Baquit ang nahalal Presidenteng tiquíis sa gayong Consejo ang sacdal nang lupít Coronel nang hocbó, ang n-galan at sambit Francisco Moscoso na ualang cauan-gis.

Fiscal instructor si Manuel Boscasa Comandante naman catungculan niya na isa sa man-ga caututan bagá nang dila nang fraileng man-ga palamara.

A las cuatro n-gani nang ito'y minulán, si Padre Burgos n-ga ang una sa tanán sacá isinunod si Zamorang hirang at sacá si Gómez na casamang tunay.

Anopa't ang lahat na man-ga defensor ay ualang nagaua sa Consejong yaon palibhasa disin caalam nang pusóng na fraileng sucaban caya-napagayón.

Pagca't ang lumabás ó hatol na tunay ang *Pena de Muerte* ang siyang cacamtán nang apat na ito sa pagcacadamay na parang namuno sa gulóng nagdaan.

Ang hatol na ito matanto ni Burgos ay cusang tumugón sa Consejong bantóg siya'y di papayag sa defensang lubós nang caniyang defensor sa fraileng caumpóc.

Pagca't aniya siya'y hindi umaamin na siyang namuno sa bintang na tambing caya't ang tutol niya sa tanáng casalio siya'y ualang malay niyaong pagtatacsil.

Ang bagay na itó di rin pinaquiringán nang tanáng doroon cay Burgos na saysay palibhasa n-gani sila'y binayaran niyong man-ga fraileng higuít sa halimao.

Uala ring nangyari cundi ang maghari sa canilang dibdib ang masamáng budhi na maipapatáy si Burgos na bunyi at pati nang tatló na casamang tan-gi.

Caya n-ga't ang hatol n-g Consejong hirang apat na may sala alisán nang búhay dalhin sa Capilla doon ay ilagay hangáng may panahón macapan-gumpisál.

Sumunód na arao nang pagca-umaga ang plaza de armas pinatanuran na isang regimiento hocbóng infantería sacá ang escuadrón niyaong caballería.

Caramihang tauo ang siyang casunód na pauang nagtaglay n-g muc-hang malungcot sa pagcacaabá nang palad na capós niyaong tatlóng paring bibitaying lubós.

Si padre Burgos n-ga siyang unang una at si padre Gómez at padre Zamora pauang ualang malay sa atáng na sala saca ang dinayang Francisco Zaldua.

Ang apat na ito't pauang filipinos sa bayang tinubua'y maalam umirog lalong lalo na n-ga ang daquiang Burgos na anác na tunay tubo sa Ilocos.

Si padre Zamora tagalog na tunay at tubong Maynila sa dacong Pandacan na naguing Rector n-ga't Cura sa Catedral niyaong nacaraang panahón at arao.

Si P. Gómez naman ay tauong Sta. Cruz sacop nang Maynila sa diquíit ay puspós sa lahing mabuti nagbuhat na lubós ang amá at iná mabuti ang loob.

Sa gremiong Mestizo nang m-ga Sangleyes siyang nasasacop cusang natititit pagca't siya'y ancán nang man-ga japonés

sa unang daco pa dito'y nagsi-alís.

Nang ito'y mag-aral camusmusang edad dahil sa naquita sa gayong capahát man-ga catalasan nang isip na in-gat at bait na tan-gi na ualang catulad.

Caya sa talino at dunong na taglay siya ay nagpari at nagcurang tunay saca nag Vicario Foráneo naman sa bayang Bacoor na sacop n-g Tan-guay.

Cahulihulihan nacamtáng tibobos pagca Examinador Sinodal na lubós sa Arzobispado na ualang caayos m-ga carunun-gan na caniyang inimpóc.

At siya rin naman naguing sugong tunay nang m-ga castila sa cay Luis Parang cusang naghimagsic niyaong dacong arao caya siyang mula nang capayapaan.

Tumulong din naman sa m-ga pag-usig nang m-ga tagalog sa córte nang Madrid ang lahat nang fraile dito'y mapa-alis siyang naguing dahil caniyang pagcapiit.

Ang naguing sundalong si Miguel Zaldua taga Camarines Vicol na talagá cusang naguing quintos na nahulog bagá sa batallóng hayág niyaong Artilleria.

Ito'y nadestino sa lauigang Tan-guay naguing asistente nang tenienteng hirang na si Faustino Villabrilleng tunay saca nag-asaua sa isang timtiman.

Ang timtimang ito na naguing asaua ay isang babaye lubós caquilala nang fraileng si Gómez Recoleta baga na Prior sa Tan-guay sa simbahan nila.

Ito't hindi iba siyang humicayat na masamáng fraile sa magcasing liyang na paghimagsiquin jornalering lahat doon sa Arsenal cusang napahamac.

Ito'y siyang mula nang pagcacasama at pagcacadamay nang cauauang Zaldua na cusang nadaya pati nang asaua nitong m-ga fraileng lilo't palamara.

Sa sabi at saad nang m-ga nagsulit ang babayeng ito ay cusang napiit sa cárcel nang dusa n-galan ay Bilibid siya ay napasoc nagtiis nang sáquit.

Bayaang co ito ang ipagtuturing ang oras nang gabi nang cusang dumating may isang dalaga na lubhang mahinhing nag-isip ang tatlo ay cusang agauin.

Ang n-gala'y Clarita na sacdál nang gandá cusang nagmasaquit nagnasang iadyá si na P. Burgos, Gómez at Zamora nang gabí ring yaon doon sa Capilla.

Caya n-ga humanap nang macacatulong at may anim na puo ang caniyang naipon pauang sandatahan nang m-ga talibóng ang iba'y revolver pistola't remington.

A las doce n-gani canilang tiapan ang lahat nang cuartel cusang lolooban n-guni't di nangyari pagca't piniguilan nang iláng clérigo cusang nacaalám.

Caya pa n-ga ito nang maalamang lubós nang m-ga clérigong nasabi cong puspós suot lalaqui na sa bay-uang may sucroc nang isang magara't mainam na guloc.

Ang bagay na ito dapat n-gang pagmasdán

at tularan sana nang babayeng tanán
man-ga filipinang aqing cababayan
marunong umibig sa tinubuang bayan.

Ang bagay na itó ay iiuan co na
at ang sasabihin madaling umaga
nang arao nang sáquit binatbát nang dusa
ang apat n-gang itó bibitaing sadya.

Ito't hindi ibá di dapat limutin
mapanglao na arao na calaguim-laguim
dalauang puo't ualó ang bilang na tambing
nang Febrerong buan sa sabi at turing.

Nang mag á las seis ang lahat n-g causal
nang man-ga castila cusang pinatahán
sa Santa Lucía n-ga at sa Bagumbayan
na pauang barilán at may cañóng tagláy.

Sacá sa muralla nang Fuerza Santiago
ang hocbóng castilang man-ga artillero
pauang naca-abáng sa maguiguing guló
na nababalita sa panahóng ito.

Nang cusang sumapit á las sieteng oras
yaong bibitayáng binacod na cagyat
nang man-ga sundalo na dalá't aquibat
nang Segundo Cabo Espinar na hayag.

Bitayáng nasabi itinayóng tunay
doon sa Espaldón pooc na malumbay
at may sampuon metro yaong cataasan
sa lupang tuntun-gan sa sabi at saysay.

Ang tugtóg nang tambor at m-ga corneta
dito na minulán na hinipan baga
casabáy ang ayos nang man-ga música
sa tinig nang marcha ang pagcacabadyá.

Dito na quinuha ang na sa Capilla
apat na taan na namamatáy bagá,
ang man-ga sundalo nagbihis de gala
saca n-ga barilán na may bayoneta.

Casama sa lacad ang m-ga Cofradía
nang Misericordia na caacbáy bagá
tanang Comunidad nang Religión Santa
nang Poong si Cristong sumacop sa sala.

Si Miguel Zaldua ang una sa lahat
cusang inalacad balót niyaong posas
isang Franciscano at Recoletong cagyat
siyang caagapay na cumacausap.

Sacá ang casunod yaong isang lupong
sari-saring órden nang fraileng pulutóng
dalauang Jesuita na capulong-pulong
ni Padre Zamora na nagcura Rector.

Isang Agustino at Recoletto naman
ang siyang casunód cusang umaacbay
sa cay Padre Gómez na nagcura naman
at Examinador Vicario sa Tan-guay.

Cahuli-hulihan ay si padre Burgos
na ina-acbayán nang dalauang puspós
na m-ga Jesuitang natauag sa Dios
na nananalán-gin nang lubhang tibobos.

Bua't isa n-gani sa apat na ito
ay binabantayán apat na sundalo
at isang oficial sacá isang cabo
at may m-ga hauac isang crucifijo.

Nang sila'y dumating sa laang bitayán
sila'y inahintó sacá binasahan
nang bunying sentenciang sila'y mamamatay
cusang bibitayin sa salang quinamtan.

Matapos mabasa ang sentenciang titic
ang nadayang Zaldua unang ipinanhic
doon sa bitayán at inaupong tiquís
sacá yaong liig ay cusang inipit.

Si Padre Zamora ang siyang sumunód
si Padre Gómez naman ang icatlong puspós
na cusang tumutol hangang sa matapos
ang hinin-gang ibig sa m-ga balaquiot.

Bilang na icapat at huling binitay
ay si Doctor Burgos na di nagulat man
nagturing sa haráp nang caniyang calabán
aniya; *¡Miserables!* cayong fraileng tanán.

Saca nang maupo sa uupang cagyat
tumin-gin sa lan-git sa Dios tumauag
*¡Poon co, Iná co, caloloua co'y tangáp
nang camahalan mo't ito'y di co tatap!*

Nang masabi ito panaho'y nagdilím
at parang naglucsa ang lan-git na tabing
sucát isang sinag sa Arao na ningning
ang siyang tumitig sa apat na MARTIR.

Ang tanang nanood na m-ga tagalog
pauang lumuluha sa quinamtang lungcót
caya ang iba n-ga naglucsang tibobos
bilang na pagdamay sa m-ga natapos.

Nang ito'y mangyari ay nagsi-ouing lahat
yaong m-ga fraile masayá't magalác
baga ma't ang sindác sa dibdib namugad
hindi ini-inó niyaong man-ga sucáb.

Di naman nalaon ang apat na bangcay
nitong ualang palad ay quinuhang tunay
nang carro fúnebre nang bunying Hospital
ni San Juan de Dios cusang nalalaan.

Saca n-ga dinalá tunay inihatid
niyaong sa Hermandad Misericordiang tiquís
sa Pacong libin-gan cusang nalilibid
nang Caballería't sundalong maquisig.

Hangáng nilalacad nagsunod-sunoran
ang maraming tauo hangang sa libin-gan
at ualang usapan na bulong-bulon-gan
cundi ang sa fraile na man-ga casamán.

Sucat hangáng dito ititiguil co na
itong pag-aauit nang abá cong *Musa*
yamang natanto na guilio cong nanasa
ang abáng sinapit nitong apat baga.

Ang hiling co lamang huag lilimutin
sa cailan pa man ualang pagmamalio
n-g m-ga KAPATID abáng m-ga MARTIR
sa tinubuang lupa (PATRIANG) guiniguilio.

At cung mangyayari atin pang alayan
sa taón-taón n-ga isang capistahan
bilang pa ala-ala sa canilang tanán
touing 28 N-G FEBRERONG buan.

Para baga naman ating guinagaua
cung cusang nadating arao na mistula
n-g *pagcacabaril* sa MAPAGPALAYA
nitong FILIPINAS, RIZAL na daquila.

Cung magcacagayón cusang nalalaan
sa m-ga Capatid pag-utusang tunay
acong inyong lingcód, magpacailan man
at HONORIO LÓPEZ ang aqing pan-galan.

Katapusán

- [1] Isang mayaman.
 - [2] Coronel.
 - [3] Naguing alcalde sa Kagayan.
 - [4] Periódicong castila na inihayag sa Madrid.
 - [5] Si P. Agustin Mendoza, nagcura sa Sta. Cruz sa Maynila.
 - [6] Si P. Miguel Lasa, Prbro.
 - [7] Si Dr. Mariano Sevilla, Prbro.
 - [8] Si P. Pedro-Dandan, Prbro.
 - [9] Si P. Vicente del Rosario, Capellan Militar.
 - [10] Si P. José Guevara, cura sa Kiapo.
 - [11] Si P. Jacinto Zamora, Prbro.
 - [12] Si P. Anacleto Desiderio, Prbro.
 - [13] Man~ga castilang obispo.
 - [14] Si D. José Bonifacio Roxas, Alcalde na icalauang halál sa Ayuntamiento.
 - [15] Si D. Antonio Regidor.
 - [16] Si D. Ramón Ramirez, Provisor.
 - [17] Si D. Ramón González Calderón, Concejero sa Administración.
 - [18] Si D. José Gabriel González Esquivel na Naguing-Alcalde na unang halal sa Ayuntamiento.
 - [19] Si D. Javier Tiscar, castila.
 - [20] Si D. José de la Rosa.
 - [21] Si D. Juan Antonio Aenlle, amain ni Burgos coronel retirado.
 - [22] D. Gimeno Agustin, Intendente de Hacienda.
 - [23] Hindi *Francisco* gaya nang hula ni Eulogio Julian Tandiana.
 - [24] Isla del Sur: ang man~ga pulong cabisayaan at camorohan.
 - [25] San Anton ay isang nayon nang bayang Sampaloc (Maynila).
-

Imprenta at Librería ni J. Martinez

Plaza Moraga blg. 34-36, Calderón de la Barca blg. 108
at Estrada blg. 7.--Binundók.

Ipinagbibili sa **LIBRERIANG** itó ang mga
sumusunód na aklát sa wikang tagalog:

Búhay ni Aladino	Búhay ni Jacobina
" " Alejandro at D. Luis	" " Jaime del Prado
" " Almanzor	" " José Flores
" " Baldovino	" " José Vendido
" " Beatriz	" " Juan Bachiller
" " Beata María	" " Juan at María
" " Bernardo Carpio	" " Juan Patáy
" " Bertong laseng	" " Juan Tifoso
" " Blanca Flor	" " Julieta at Romeo
" " Cabayong Tabla	" " Leopoldo
" " Celira	" " Ludovico
" " Conde Urbano	" " Landás na Tuntunin
" " Constancio at Urbacio	" " Ligayasa Langít at Mundo
" " Oricelda	" " María Alimangó
" " Dama Inés	" " Manrique
" " D. ^a Marcela	" " María Magdalena
" " D. ^a María sa Ahas	" " Ntra. Sra. de Antipolo
" " Doce Pares	" " Pantinople
" " Dr. JOSÉ RIZAL	" " Príncipe Gimeno
" " Dr. José Burgos	" " Orontis
" " D. Diego at D. ^a Juana	" " Igmidio
" " Edmundo	" " Oliveros
" " Eliseo at ni Feliza	" " Pitóng Infantes de Lara
" " Eliseo at Hortensio	" " Proceso
" " Esopo	" " Reina Mora
" " Felizardo	" " Rodolfo
" " Fieles Amantes	" " Rodrigo de Villas
" " Florante at La. ca	" " San Alejo
" " Florentina	" " Santa Ana
" " Floriño	" " Eulalia
" " Gonzalo de Córdoba	" " Isabel
" " Gunlás	" " Regina
" " Haring Asuero	" " Segismundo
" " " Calabaza	" " Tablante de Ricamonte
" " " Saúl at David	" " Tatlong Número
" " " Salomón	" " Tomás at María
" " Ibong Adarna	" " Totoo at Siungaling
" " Isabela	" " Ulirán ng Cabaitan
	" " Urbana at ni Feliza
	" " Villarba

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ANG TUNAY NA BÚHAY NI P. DR. JOSÉ BURGOS AT NANG MANGA NACASAMA NIYA NA SINA P. JACINTO ZAMORA, P. MARIANO GÓMEZ AT AND NADAYANG MIGUEL ZALDUA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy

of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg

Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation

information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.